

Birinci Yılında Gezi Hareketi - 1

Gezi'ye Kimler Katıldı, Gezi Neye Karşı Çıktı?

Gezi Hareketi Türkiye'de demokratik kültürün geniş kitleler tarafından benimsendiğini tüm dünya kamuoyuna gösteren büyük bir toplumsal harekettir. Gezi Hareketi kendiliğinden gelişmiş, hiyerarşisi olmayan, haklı gerekçelere dayanan ve meşru talepleri olan bir sivil toplum girişimidir. Gezi'de farklı toplum kesimlerinden yurttaşlar ülkemizde giderek kısıtlanan ve baskı altına alınan özgürlüklerin savunulması için bir araya gelmiş ve tarihi bir demokrasi mücadelesi ortaya koymuştur.

Hareketin Renkli Katmanları

Gezi Hareketi'ne ilişkin en çok tartışılan konuların başında eylemlere katılanların kimler ya da hangi toplum kesimleri olduğu yer almaktadır. Farklı bileşenleri ve eylem türleri ile Gezi çok katmanlı ve birden çok mekânda gerçekleştirilen büyük bir kentsel protesto hareketidir. Öğrenciler, beyaz yakalılar, Aleviler, işçiler, kadınlar, esnaflar, Kürtler, LGBTİ bireyler, Gezi Hareketi'ne doğrudan katılmasalar da ona destek veren ev kadınları ve daha birçok toplum kesimi Gezi Hareketi içinde yer almıştır.

Gezi Hareketi'ne her yaşta yurttaş katılmıştır. Dünya kamuoyunun ilgi odağında, biber gazı, tazyikli su ve polis şiddeti ile en çok yüz yüze gelen gençler yer almıştır. Gençler arasında hem öğrenciler hem de çalışanlar bulunmaktadır. Aileleri bu gençlerin eğitimine ve özgürlüklerine büyük önem vermiştir. Kendilerine "hayır" denilmesine alışık olmayan bu gençler, buyurganlığa ve yasakçılığa karşı çıkmıştır. Bireylerin özel yaşamlarına müdahale edilmesine karşı güçlü ve kararlı bir tepki vermişlerdir.

Kadınlarla Güçlenen Hareket

Gezi Hareketi'nin genç katılımı kadar önemli bir boyutu da kadın katılımıdır. Türkiye'de giderek artan toplumsal ve

kültürel çatışmanın merkezinde yer alan kadınlar, protestolara ve siyaset sahnesine doğrudan ve tüm ağırlıkları ile katılmıştır. Özellikle genç kadınların Gezi Hareketi'ne yoğun katılımı, Gezi'nin tüm dünyada çağdaş bir siyasal hareket olarak algılanmasını ve bu sayede büyük sempati toplamasını sağlamıştır.

Halka Halka Büyüyen Gezi

Gezi Hareketi'nin ön saflarında yer alan eylemci çekirdeğin arkasında ve çevresinde, onları destekleyen ve bazıları meydanları hiç terk etmeyen daha büyük kalabalıklar oluşmuştur. Gezi Hareketi'nin en geniş halkası ise tüm Türkiye'de milyonların katıldığı semt ve mahalle hareketleridir. Gezi Hareketi'ni kitleselleştiren ve büyük bir toplumsal protesto hareketine dönüştüren, ikinci ve üçüncü halkalarda yer alan milyonlarca eylemci olmuştur.

Gezi'de farklı toplum kesimlerinden yurttaşlar ülkemizde giderek kısıtlanan ve baskı altına alınan özgürlüklerin savunulması için bir araya gelmiş ve tarihi bir demokrasi mücadelesi ortaya koymuştur.

Gezi Hareketi'nin sınıfsal gövdesini yüksek eğitilmiş, kayıtlı istihdam altında çalışan, uzmanlık gerektiren meslek sahibi, kentli beyaz yakalılar ve öğrenciler oluşturmuştur. Her on eylemciden biri yüksek lisans ve doktora sahibidir ve eylemcilerin yarısından biraz fazlası yüksekokul mezunudur. Bazı araştırmalara göre her dört eylemciden biri, bazılarının göre ise her üç eylemciden biri üniversite öğrencisidir. Lise bitirmemiş olanlar yüzde on, sadece ilkokul mezunları ise yüzde beşin altında kalmaktadır. Yüksek eğitim ile ücretli ve maaşlı çalışmayı yana koyduğumuzda karşımıza eylemcilerin

ana gövdesini oluşturan yüksek eğitimli beyaz yakalılar çıkmaktadır.

Gezi Parkı'nda en yoğun olarak temsil edilen grup beyaz yakalılar yani "yeni orta sınıftır". Yeni orta sınıf, bulunduğu konuma eğitim ve uzmanlık deneyimi sonucu gelmiş, ücret ya da maaş karşılığı çalışan kimseleri kapsamaktadır. Vasıflı ya da kalifiye iş gücü denildiği zaman öncelikle beyaz yakalı yeni orta sınıf mensupları anlaşılmaktadır.

Öğrenciler, beyaz yakalılar, Aleviler, işçiler, kadınlar, esnaflar, Kürtler, LGBTİ bireyler, Gezi Hareketi'ne doğrudan katılmasalar da ona destek veren ev kadınları ve daha birçok toplum kesimi Gezi Hareketi içinde yer almıştır.

Bununla birlikte milyonlarca yurttaş ve yaygın Alevi katılımı ile Gezi Hareketi işçiler başta olmak üzere tüm toplum kesimlerinin katıldığı büyük bir kitle hareketine dönüşmüştür.

Gezi Sivil Toplum Desteğiyle Büyüdü

Gezi eylemlerini başlatan Taksim Platformu, Gezi Hareketi öncesinde oluşmuş ve çok sayıda siyasi kuruluş ve sivil toplum örgütüne desteklenmiştir. Gezi Hareketi İstanbul'a ve Türkiye'nin birçok kentine hızla yayılmıştır. Mahalle düzeyinde gerçekleştirilen protestolarda, yeni özgürlük simgesi olarak nitelendirilen ve üstünde Atatürk resmi olan bayraklar yaygın bir şekilde görülmüştür. Eylemcilerin büyük çoğunluğu siyasi kimliklerini sosyal demokrat, demokrat, laik, devrimci ve sosyalist olarak ifade etmiştir.

Gezi Hareketi Türkiye'nin yakın siyasi tarihinde oluşan siyasal ve toplumsal muhalefet birikiminden kopuk değildir. "Sürekli aydınlık için bir dakika karanlık" eylemi temiz toplum taleplerini dile getirmiş ve Refahyol Hükümeti'ni protesto eylemine dönüşerek kitleselleşmiştir. Milyonlarca yurttaşın katıldığı Cumhuriyet Mitinglerinin ana hedefi tutucu-otoriter

siyaset anlayışının protesto edilmesi olmuştur. 1 Mayıs kutlamaları sırasında eylemciler AKP iktidarının baskılarını protesto etmiştir. Bu hareketlerde yer alanların çoğunluğu, Gezi Hareketi'ne ya doğrudan katılmış ya da katılan çocuklarına ve yakınlarına destek vermiştir.

Gezi Hareketi yeni birliktelikler, yeni ilişki ağları ve yeni bir sosyal sermaye oluşturmuştur. Önceden var olan ilişki ağları ve geçmişte kazanılmış deneyimlerin bir araya gelmesi Gezi Hareketi'ne dinamizm katmıştır. Bu nedenle sürecin yeni ve yaratıcı yönlerini vurgularken Gezi Hareketi öncesi var olan siyasi birikimin üzerinde de önemle durulması gerekmektedir.

Otoriter rejimler, siyasi özgürlükleri, yurttaşların temel haklarını, sivil birliktelikleri ve özerk kurumları baskı altına almaya çalışır. Bununla birlikte, siyasi özgürlükleri kısıtlayan birçok otoriter rejim, bireysel özgürlüklere ve bireylerin özel hayatlarına müdahaleden kaçınmaktadır. Türkiye'de ise siyasi özgürlüklerin kısıtlanması, yaşam tarzına yönelik çok yönlü müdahalelerle birlikte yürütülmektedir. Tutucu ve ataerkil baskılar otoriter yönetim uygulamaları ile iç içe geçmiştir. Devlet, sürekli olarak, bireylerin kişisel tercih alanlarını daraltmaktadır. Siyasi iktidar yalnızca hak ve özgürlükleri engellemekle kalmayıp kendisinin benimsediği toplumsal düzen anlayışını, yaşam tarzını ve kültürel kimliği devlet gücünü de arkasına alarak tüm topluma dayatmaya çalışmaktadır.

Otoriterleşen AKP'ye Gezi Tepkisi

AKP Hükümeti, bireylerin özel yaşamına müdahale etmekte, aile hayatını düzenlemeye ve kimin nasıl yaşayacağını belirlemeye kalkışmaktadır. Başbakan, "kürtaj yasaklansın", "sezaryen kalsın", "şu kadar çocuk doğurun" diyerek kadınların bedenleri üzerinden siyaset yapmaktadır. Kadınlar hakkında "kadın mıdır kız mıdır belli değil", "kucağa oturan kızlar" gibi cinsiyetçi ifadeler kullanmaktadır. Kendisinin ideal olarak düşündüğü çok çocuklu aile modelini herkese kabul ettirmek istemektedir.

Siyasi iktidar, günlük hayatın bir parçası haline gelen dizi filmleri bile yasaklamakta ya da içeriklerini belirlemektedir. AKP, toplumu kendine göre tanımladığı değerler çerçevesinde yeniden düzenleme çabası içerisinde. Türkiye'nin üzerindeki bu "kısır mahalle bekçisi ruhu" en çok gençleri bunaltmıştır. Gezi Hareketi'ne yol açan muhalefet, bu daraltılan ve sıkıştırılan yaşam alanları içinde oluşmuştur. Sonuçta Gezi AKP'nin buyurgan muhafazakârlığına karşı bir başkaldırıya dönüşmüştür.

Baskıcı ve Yasakçı Siyasete Karşı Çıkış

Gezi'ye katılanlar ve Gezi'yi destekleyenler, başta bireysel özgürlüklerin kısıtlanması olmak üzere AKP iktidarının kültürel, ekonomik ve siyasi alanlarda uyguladığı baskıyı gündeme taşımış ve rejimin otoriterleşmesine karşı tepki göstermiştir.

Başbakan'ın söylemi eyleme katılanları aşağılama, küçük görme ve itibarsızlaştırmakla kalmamış, hakarete kadar varmıştır. Gezi Hareketi'ne katılanları "çapulcular", "aşırılar" diye marjinalleştirmeye çalışmıştır. Gerilimin tırmandığı bir noktada göstericileri, "karşınıza bir milyon kişiyi dikerim" diye tehdit etmiş, halkın karşısına halkı çıkarmayı denemiştir. Gezi Hareketi'nin başlaması, büyümesi ve kitleselleşmesi önemli ölçüde Başbakan'ın konuşma ve davranışlarına duyulan tepkinin sonucu olarak gerçekleşmiştir. Başbakan'ın toplumun her kesimini denetim altına alma arzusu, bazı toplum kesimlerine yönelik ortaya koyduğu kin ve nefret, aşağılayıcı ve azarlayan konuşma üslubu, her konuda "ben yaparsam olur" tavrı özellikle gençler tarafından onur kırıcı bulunmuştur. Nitekim Gezi mizahının odağında Başbakan ve onun konuşmaları yer almıştır.

Tepkiler, güvenlik kuvvetlerinin aşırı şiddet kullanmasından dolayı daha da artmıştır. Hükümet, Gezi Hareketi'ni başından itibaren polisiye bir olay olarak görmüş ve polis devleti anlayışı ile bastırmaya çalışmıştır. Polisin yakından biber gazı sıkması, silahsız insanları tartaklaması, şafak operasyonunda çadırları yıkmasının yanı sıra yapılan keyfi kitlesel gözaltılar,

avukatların ve hekimlerin zor durumda olanlara yaptıkları yardımlar nedeniyle taciz edilmeleri gibi uygulamalar, eylemciler arasındaki dayanışmanın büsbütün artmasına yol açmıştır.

Gezi eylemleri, her alanda hissedilmeye başlanan siyasi, kültürel ve toplumsal kutuplaşma ortamının bir sonucudur. Hükümet, kendi seçmen tabanını sağlamlaştırmaya çalışırken, bu tabanın dışında kaldığını düşündüğü herkesi öteki ve düşman ilan etmektedir. Örneğin gençleri, "dindarlar" ve "tinerciler" olarak kamplaştırmaktadır. Toplum kesimlerini birbirine karşı sürekli kışkırtmaktadır. Kendine yakın bulduğu toplum kesimlerini kışkırtarak diğerlerinin karşısına dikmektedir. Ne var ki dışlananların, ötekileştirilen ve ezilenlerin hoşnutsuzluğu ve öfkesi de giderek artmaktadır. Başbakan seçim kazanmak için kutuplaştırma ekmekte ama sonunda istikrarsızlık biçmektedir. Nitekim yıllardır kendisine siyasi destek sağlamak için yurt dışında oluşturmaya çalıştığı özgürlükçü ve demokratik iktidar algısı yok olup gitmiştir. Dünyanın en önde gelen gazete ve dergilerinde Başbakan'ın adı diktatöre çıkmıştır.

Gezi eylemleri, her alanda hissedilmeye başlanan siyasi, kültürel ve toplumsal kutuplaşma ortamının bir sonucudur. Hükümet, kendi seçmen tabanını sağlamlaştırmaya çalışırken, bu tabanın dışında kaldığını düşündüğü herkesi öteki ve düşman ilan etmektedir.

Gezi Hareketi öncesinde ve sonrasında, rejimin otoriterleşmesi ülke içinde ve dışında endişeyle izlenmiştir. Sivil toplum kuruluşlarına yönelik saldırılar, baroların ve avukatların sürekli aşağılanması, medya kuruluşlarına açılan davalar, (oto) sansür uygulamaları, gazetecilerin işine son verilmesi, çok sayıda gazetecinin ve öğrencinin tutuklanması bu uygulamaların en çok sözü edilen örnekleri arasında yer almıştır. Yasama organı, yürütmenin onay makamı haline getirilmiştir. Yargı siyasi

denetim altına alınmıştır. Binlerce kişi delilsiz, gerekçesiz olarak tutuklanmış, hatta mahkûm edilmiştir. Anayasal özerkliğe sahip tüm devlet kurumları ve üniversiteler yoğun siyasi baskı altında faaliyet göstermektedir. Başta muhalif kesimler olmak üzere, yurttaşlar Hükümet tarafından yasa dışı olarak dinlenmiş, gözaltılara, vergi denetimlerine, işten çıkarmalara maruz kalmıştır. Hükümet'in iradesine mutlak olarak boyun eğmeyen şirketlere karşı kampanyalar yürütülmüş, bu şirketlerin ürünleri boykot edilmiş ve bu şirketler astronomik para cezalarına çarptırılmıştır. Güç, yürütme organında ve yürütme organı içinde bir kişide –Başbakanı– toplanmış, parti, hükümet ve devlet içinde onun gücünü sınırlayan unsurlar bir bir yok edilmiştir. Türkiye'de rejimin temel sorunu, demokratik sınırlamaya tabi olmayan iktidar sorunu haline gelmiştir.

Gezi Hareketi'nin kaynağında ifade, toplantı ve girişim özgürlüğü başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına duyulan tepki yatmaktadır.

AKP'nin Baskısı Kadar Rant Hırsı da Bezdirdi

Hükümet özellikle gençler için istihdam olanakları yaratma bakımından yetersiz kalmıştır. Liseyi bitirenlerin önemli bir bölümü asgari ücret karşılığı çalışmaktadır. Üniversite mezunları uzun süre iş bulamamaktadır. İş bulma, yalnız kamuda değil özel sektörde de siyasi iktidarın tercihlerine bağlı hale gelmektedir. İş gücü piyasasında yaygınlaşan esnekleşme, taşeronlaşma ve kötü çalışma koşulları, nüfusun büyük çoğunluğunun günlük yaşam koşullarını giderek zorlaştırmaktadır.

AKP iktidarı özelleştirmelerden, doğal varlıkların ve kamuya ait tesislerin satışından elde ettiği kaynakları iktidar çemberinde yer alan sermaye gruplarına düşük maliyetle devretmeyi ana siyaseti haline getirmiştir. Bu amaçla planlama, kamu arazilerini alma, satma, kiralama yetkileri birbiri ardına

merkezi hükümette toplanmıştır. Kentlerde imar planları yeni rant olanakları yaratma amacıyla sürekli değiştirilmiştir. Taksim'de yapılması planlanan düzenlemelerin kaynağında da siyasi iktidarın kamuya ait bir alanı özel şirketlere aktarma çabası yatmaktadır. Taksim, büyük bir tarihi ve kültürel birikimi, Cumhuriyet'i, emek mücadelelerini simgeleyen bir meydandır. Siyasi iktidar, Taksim'in tarihi, toplumsal ve kültürel kimliğini ticari bir yapılaşma ile değiştirmek istemiştir. Taksim gibi özgün tarihi ve toplumsal sembollerin iç içe geçtiği bir mekânda, hem yeşili sökerek hem tarihi silerek yerine alışveriş merkezi (AVM) yapmak toplumun büyük bölümü tarafından kabul görmemiştir. Düzenlemeye karşı çıkan İstanbullular, şehrin değiştirilmesi konusunda daha çok söz sahibi olmak istediklerini ortaya koymuştur. Gezi Hareketi, AKP'nin ekonomik ama aynı zamanda siyasi gücünün de temeli olan İstanbul merkezli rant ekonomisini, yani kalbini hedef almıştır. Gezi Hareketi'ne katılanlar, AKP'nin kentte yaşayanların ihtiyaçlarından çok, kendine yakın çevrelerin maddi kazancını ön plana çıkaran kentsel büyüme modeline karşı direnmiştir.

Gezi Özgürlük İçin Direndi

Gezi Hareketi'nin kaynağında ifade, toplantı ve girişim özgürlüğü başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına duyulan tepki yatmaktadır. Kişilerin özel alanı ve özel yaşamının dört bir taraftan daraltılmasından duyulan rahatsızlık yatmaktadır. Nefret söylemleri, para cezaları ve polis şiddetine duyulan öfke yatmaktadır.

Gezi Hareketi, toplumun iktidar tarafından baskı altına alınması ve sindirilmesinden duyduğu rahatsızlığı ortaya koymuştur. Eylemciler, baskıları hayatın her alanında hissedilen otoriter bir yönetimi protesto etmek için bir araya gelmiştir. Büyük bir kitle, otoriterliğe karşı verilen bir demokrasi mücadelesinde birleşebileceğini göstermiştir. Gezi Hareketi'nin temel talebi siyasi özgürlüklerin teminat altına alınması olmuştur. Gezi Hareketi, iktidar gücünün demokratik yöntemlerle frenlenmesi için tarihi bir çağrı yapmıştır.

